

О. В. Гаврилюк

ТЕНДЕНЦІЇ АНТИКРИЗОВОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

У статті підкреслено необхідність модернізації сучасної інституціональної структури міжнародних фінансів, насамперед Бреттон-Вудських інститутів, стан котрої наближається до кризового. Наведено міжнародну ієрархію установ, які беруть участь у глобальному реформуванні. З'ясовано, що незадовільне функціонування міжнародних фінансових організацій спричинене, серед іншого, ігноруванням інтересів ряду країн, зокрема Китаю і БРІКС. Подано авторське розуміння інститутів, критеріїв їх дисфункціонального стану та здійснено його екстраполяцію на реалії міжнародної фінансової архітектури. Охарактеризовано новітні глобальні тенденції трансформації інституціональної системи світового регулювання та констатовано початок перегрупування сил унаслідок переходу до базатополарності, а також окреслено напрями антикризової модернізації, насамперед за рахунок активності Китаю і створення нових інституцій — Азіатського банку інфраструктурних інвестицій та Нового банку розвитку БРІКС. Висвітлено мотивацію й взаємини ключових учасників глобальних фінансових процесів (США, Китаю, Великобританії, БРІКС та ін.), а також імовірний подальший перебіг подій. Розглянуто політику й наслідки перетворення юаня на вільноконвертовану валюту.

Ключові слова: глобалізація, міжнародні фінансові організації, реформування, інституціональна дисфункція, квоти.

Рис. 1. Літ. 14.

О. В. Гаврилюк

ТЕНДЕНЦИИ АНТИКРИЗИСНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВ

В статье подчеркнута необходимость модернизации современной институциональной структуры международных финансов, прежде всего Бреттон-Вудских институтов, состояние которой приближается к кризисному. Приведена международная иерархия учреждений, которые принимают участие в глобальном реформировании. Выяснено, что неудовлетворительное функционирование международных финансовых организаций вызвано, среди прочего, игнорированием интересов ряда стран, в частности Китая и БРИКС. Представлено авторское понимание институтов, критериев их дисфункционального состояния и осуществлена его экстраполяция на реалии международной финансовой архитектуры. Охарактеризованы новейшие глобальные тенденции трансформации институциональной системы мирового регулирования и констатировано начало перегруппировки сил вследствие перехода к многополярности, а также очерчены направления антикризисной модернизации, в первую очередь за счет активности Китая и создания новых институций — Азиатского банка инфраструктурных инвестиций и Нового банка развития БРИКС. Освещены мотивация и взаимоотношения ключевых участников глобальных финансовых процессов (США, Китая, Великобритании, БРИКС и др.), а также вероятный дальнейший ход событий. Рассмотрены политика и последствия превращения юаня в свободно конвертируемую валюту.

Ключевые слова: глобализация, международные финансовые организации, реформирование, институциональная дисфункция, квоты.

© Гаврилюк О. В., 2016

Oleh Havryliuk

TRENDS OF ANTI-CRISIS INSTITUTIONAL MODERNIZATION OF THE INTERNATIONAL FINANCE STRUCTURE

The article deals with the need to modernize the institutional framework of modern international finance, especially the Bretton Woods institutions, which is approaching crisis. The hierarchy of international agencies that are involved in the global reforming is shown. The reasons of unsatisfactory state of the international financial institutions as a result of ignoring the interests of a numerous countries, notably China and BRICS is found out. The author's understanding of the institutions, the criteria for their dysfunctional state and extrapolated to the realities of the international financial architecture are formulated. The latest global trends of transformation of the institutional system of global regulation are characterized and start regrouping due to the transition to a multi-polarization and the direction of the anti-crisis modernization — primarily as a result of China's activity and the establishment of new institutions — Asian Infrastructure Investment Bank and the New Development Bank ascertained. Main motivation and relationships among key actors in the global financial processes (USA, China, Great Britain, BRICS)) and the hypothetical implications of the further course of events are disclosed. The policy and consequences of the transformation of the yuan into freely convertible currency are defined.

Keywords: globalization, international financial institutions, reform, institutional disfunction, the quotas.

JEL classification: F10, F15, F33, F36, F37.

Глобальне фінансове управління наближається до кризового стану. Найбільші міжнародні фінансові організації (МФО) — Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ) і ряд інших — не адаптувалися до глобальних змін. Допомога, яку вони пропонують іншим країнам, часто не враховує національних фінансово-економічних і соціальних інтересів та лише поглиблює внутрішні проблеми. Країни, що розвиваються, вже не бажають збільшувати фінансування МФО за незмінності власного статусу. На міжнародній арені з'явилися альтернативні організації, зокрема Азіатський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ), Новий банк розвитку БРІКС (НБР), проєкт “Новий шовковий шлях”. Вони запевняють у невтручанні у внутрішні справи країн та пропонують привабливі умови фінансування, що виглядає як прямий докір/звинувачення на адресу МВФ і Світового банку.

Слід зазначити, що МФО відіграли важливу роль у посткризовому відновленні економіки. У результаті спільних дій і безпрецедентних заходів із надання державної допомоги фінансовим установам провідним країнам світу вдалося уникнути колапсу фінансової системи (хоча при цьому в окремих із них, включаючи США, різко загострилася проблема державного боргу). Але нині глобальні фінансові інституції самі потребують реформування.

У масштабах світового ринку наднаціональні органи регулювання в чистому вигляді відсутні. Утім, і раніше міжнародними міжурядовими організаціями розроблялися різноманітні правила, стандарти, які приймалися на національному рівні (базельські стандарти достатності капіталу Банку міжнародних розрахунків (БМР), принципи корпоративного управління ОЕСР, принципи протидії відмиванню грошей, отриманих злочинним шляхом,

міжнародні стандарти фінансової звітності тощо), а МФО (насамперед МВФ) виконували роль кредитора останньої інстанції для країн, що розвиваються. Проте нові посткризові реалії виявили недостатність і недосконалість чинних механізмів.

Нинішню ієрархію міжнародних інститутів, котрі беруть участь у реформуванні світової фінансової архітектури, можна подати в такому вигляді:

перший рівень — Велика двадцятка (G-20) та Рада з фінансової стабільності;

другий рівень — міжнародні фінансові організації;

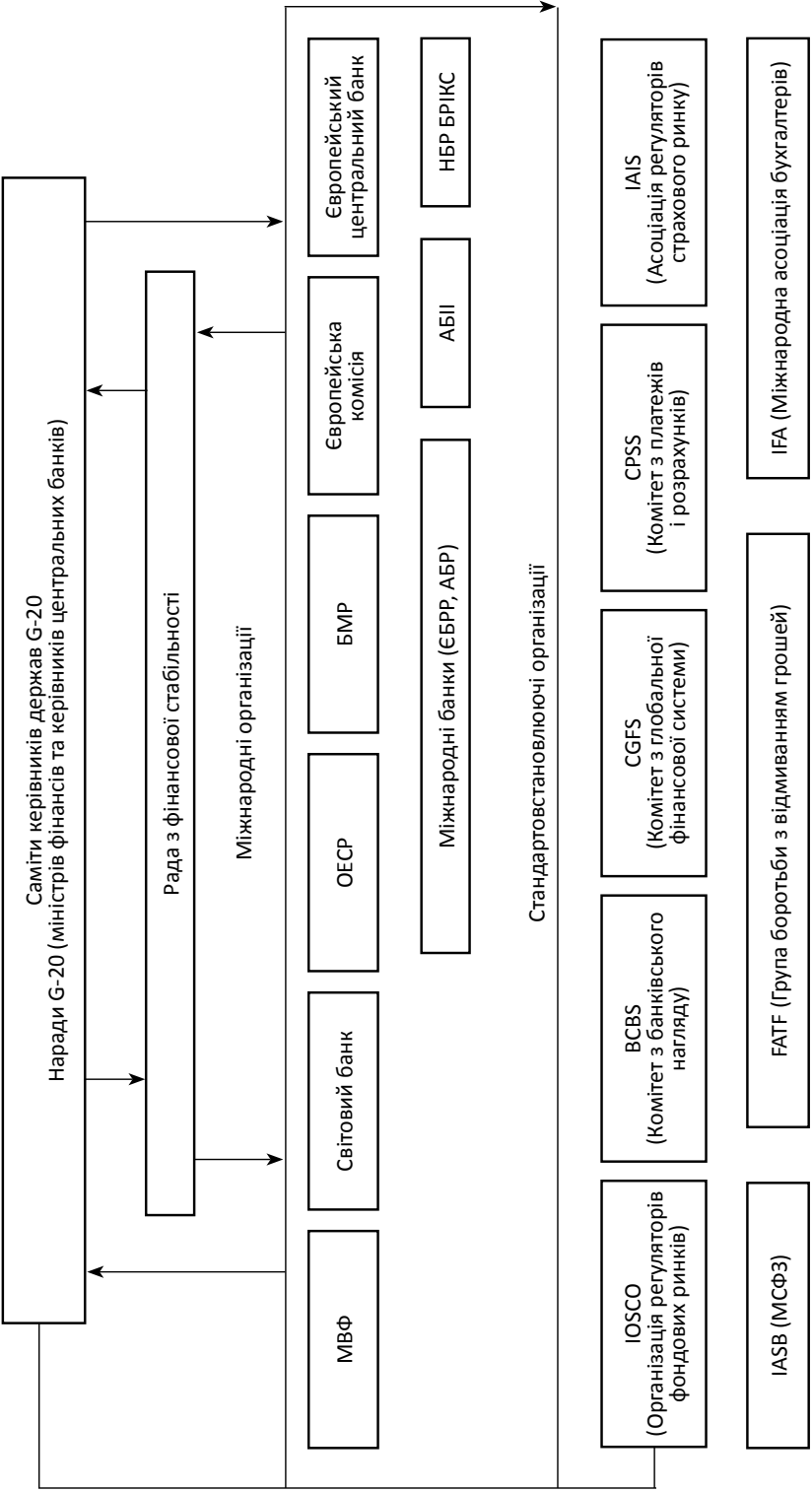
третій рівень — міжнародні стандартвстановлюючі організації (рисунок).

Вищим органом можна умовно визначити саміти глав держав G-20, яким передують зустрічі керівників міністерств фінансів і центральних банків країн групи. Формально форум було створено на зустрічі міністрів фінансів Великої сімки (G-7) 26 вересня 1999 р., котру можна ідентифікувати як реакцію на азієцьку кризу 1997—1998 рр. і початок розроблення/координації спільної політики на міжнаціональному рівні. Перша зустріч міністрів фінансів і керівників центробанків відбулася 15—16 грудня 1999 р. у Берліні.

Остання криза змусила змінити формат зустрічей та підняти їх на вищий рівень — глав держав. У листопаді 2008 р. відбулася перша зустріч глав держав і урядів G-20 у Вашингтоні, в квітні 2009 р. — у Лондоні, у вересні 2009 р. — у Пітсбурзі, в червні 2010 р. — у Торонто, в листопаді 2010 р. — у Сеулі, в листопаді 2011 р. — у Каннах (Франція), в червні 2012 р. — у Лос-Кабосі (Мексика), у вересні 2013 р. — у Санкт-Петербурзі (Росія), в листопаді 2014 р. — у Брісбені (Австралія). На самітах приймаються глобальні рішення, підготовлені як національними регулятивними органами, так і міжнародними організаціями та структурами, щодо конкретних аспектів функціонування світової фінансової системи; формулюються завдання, котрі згодом виконуються спеціалізованими організаціями (на рисунку цей процес “згори донизу” і “знизу догори” показаний за допомогою стрілок).

Другим після G-20 органом, що вирішує загальні питання розвитку й реформування світової фінансової системи, є Рада з фінансової стабільності (Financial Stability Board), РФС. Вона була створена G-7 у 1999 р. як Форум з фінансової стабільності (Financial Stability Forum) та складається з представників національних економічних відомств, а також МВФ, СБ, ОЕСР, Єврокомісії, БМР. РФС безпосередньо готує матеріали для G-20, аналізує результати реалізації її рішень, координує роботу всіх національних і міжнародних учасників. За ретельністю опрацювання питань саме документи РФС становлять найбільший інтерес при оцінюванні стану світової фінансової системи та напрямів її реформування.

Наступні дві групи утворюють МФО й міжнародні органи, що встановлюють на міжнародному рівні стандарти у фінансовій сфері.

Джерело: побудовано автором.

Рисунк. Система міжнародних інститутів, що здійснюють регулювання глобального фінансового ринку

У Декларації лідерів G-20 щодо фінансових ринків і світової економіки, прийнятій у листопаді 2008 р. у Вашингтоні [1], визначені основні принципи реформування системи регулювання світового фінансового ринку:

- посилення прозорості й поліпшення звітності;
- підвищення ефективності системи регулювання;
- сприяння розвитку приватного фінансового сектору;
- поглиблення міжнародного співробітництва;
- реформування МФО.

Фіскальні кризи й нові економічні потрясіння становлять головну небезпеку для світу в найближчі роки. Тому до інших нагальних проблем раціоналізації міжнародної фінансової політики фахівцями МВФ віднесено:

- підтримку стабільності фінансової системи до агрегованих шоків, включаючи рецесію й зовнішні шоки;
- обмеження надлишкових фінансових ризиків, які перебирає на себе фінансова система;
- згладжування фінансового циклу: запобігання формуванню “мильних бульбашок” на ринках фінансових активів, якщо вони загрожують стабільності фінансової системи або матимуть істотні негативні наслідки для нефінансового сектору [2].

Зазначене детермінує потребу в реформуванні інституціональної системи і структури міжнародних фінансів. Кожна економічна система передбачає наявність механізмів, що координують взаємодію її учасників. При цьому створюються відповідні набори правил — спонтанно або шляхом цілеспрямованого проектування. На початку ХХІ ст. сформувалася єдина (але не гомогенна) система глобальної економіки, де загальні конституційні правила здебільшого відсутні. Низка специфічних рис міжнародної взаємодії в глобальній системі — відсутність верховної влади (а отже, й гаранта дотримання правил і організації, що встановлює норми), наявність державного суверенітету та істотних міждержавних розбіжностей у інституціональному середовищі — вимагають посиленої уваги до режимів глобального регулювання економічних відносин. Глобальне управління (global governance) включає аналіз проблеми, оцінку її важливості чи гостроти, розподіл прав контролю та визначення порядку ухвалення рішення про характер керівного впливу, мобілізації ресурсів і результативності вжитих заходів.

Отже, сформована система управління світовими процесами фактично базується на різномірних механізмах, принципах і системах координації. У ХХІ ст. аналіз проблем регулювання, процесів прийняття рішень, що стосуються поступу світової економіки й людського розвитку, стає дедалі актуальнішим. Проведення такого аналізу в інституціональному ракурсі сприятиме кращому розумінню багаторівневих явищ і суперечностей сучасного світу. Інституціональні рішення, які визначають механізми глобального

регулювання (тобто координацію, діяльність міжнародних, насамперед між-державних, організацій), котрі дають змогу державам узгоджувати взаємодію з певних питань, стають наріжним каменем розв'язання загальнолюдських проблем.

Економічна глобалізація спочатку призвела до загострення ряду світових проблем, але згодом (у порядку еволюції) — до визнання їх існування й важливості для долі Землі та людства загалом, усвідомлення необхідності узгодженого й прискореного їх розв'язання в стислі строки. Історія XX ст. засвідчила прагматичний шлях вирішення окремих питань — за рахунок створення різних міжнародних інституцій (приміром, понад 40 років ОПЕК є додатковим регулятором ринку нафти). З другої половини XX ст. функціонує глобальна інфраструктура міжнародної взаємодії — система міжнародних договорів і організацій, які частково координують розв'язання нагальних і нових проблем. До факторів їх виникнення, що позначилися й на їхньому характері, можна віднести:

- важливість для світового співтовариства та окремих груп інтересів;
- склад і вплив груп інтересів;
- ступінь усвідомлення глобальної проблеми суспільством;
- можливість дроблення інтересів сторін.

Серед злободених проблем XXI ст., зокрема посткризових, у ході складного подальшого відновлення на перший план вийшла необхідність підтримки зростання та запобігання новим масштабним потрясінням, у т. ч. забезпечення стабільності світової фінансової системи й фінансування розвитку. Сфери їх виникнення — міжнародні фінанси, інвестиції, міграцію, глобальний клімат і торгівлю — слід розглядати не як “чорні ящики”, що спонтанно продукують інституціональні рішення, а як набір підсистем, точніше частково незалежних систем обмеженої дії або охоплення, внутрішні механізми регулювання котрих певною мірою формуються відповідно до специфіки та інтенсивності в тій чи іншій підсистемі. Взаємне становище агентів у цих підсистемах, їх взаємодія і складні правила визначають функціонування у вторинних структурах, таких як транспорт, енергетика або допомога країнам, що розвиваються. Підсистеми світової економіки динамічно змінюються, а з ними (не обов'язково синхронно) і механізми регулювання, внаслідок чого як спонтанно, так і цілеспрямовано створюються нові інститути, що доповнюють існуючі або конкурують із ними. Із прикладної точки зору важливо, що розуміння логіки еволюції агентів і підсистем сприятиме перспективній оптимізації механізмів регулювання для їх учасників або світового співтовариства.

У зв'язку з цим виникає проблема реальної відповідності наявних механізмів сучасним потребам світового співтовариства, котра особливо актуалізується через інституціональну інерцію: неадекватний механізм автоматично не буде витиснений принаймні в історично короткий термін, але створить

ризик потрапляння в інституціональну пастку. Прикладами зазначеного є недосконалість ООН, і зокрема Ради Безпеки, неадекватний розподіл голосів у Бреттон-Вудських інститутах тощо.

Останні роки засвідчили початок трансформації інституціональної системи глобального регулювання та моральне старіння теорії гегемонічної стабільності (Ч. Кіндлбергер, Р. Гілпін), згідно з якою стабільність міжнародних правил обумовлена існуванням наймогутнішої держави — їх гаранта [3; 4]. Перегляд підходів до регулювання міжнародних економічних відносин зумовлений, зокрема, зміною ролі й мотивацій держави як у внутрішніх, так і в міжнародних сферах. Так, невдоволення характером управління у МВФ та Бреттон-Вудськими інститутами спонукало країни БРІКС створити паралельні/альтернативні елементи міжнародного регулювання, насамперед у фінансовій сфері, про що йтиметься далі.

Відсутність однорідного інституціонального середовища в глобальному масштабі утруднює формування єдиних світових правил і, головне, механізмів примусу їх виконання. У перспективі в складнішому й динамічнішому світі повинна з'явитися нова система управління та партнерства, що прийде на зміну чинній.

Практично всі економічні системи та інститути характеризуються до певної міри дисфункціональним станом. Він пов'язаний із необхідністю здійснення системою обов'язкових функцій, причому в певному обсязі та належної якості. Саме набір функцій являє собою організацію господарського життя. У разі невиконання останніх або виконання на неналежному/небажаному рівні (в т. ч. на основі консенсусу інтересів) виникає іманентна дисфункціональність, пов'язана зі зниженням ефективності й системної якості. Подібні ефекти властиві поведінці агентів, що демонструють консервативну чи цілеспрямовано суб'єктивну модель (у нашому випадку — Бреттон-Вудські інститути). Співвідношення цих агентів (до інших належать країни БРІКС, і насамперед Китай) постійно зазнає змін, причому в кожній групі розгортається власний процес конкуренції.

У нашому розумінні інститути — це сформовані суспільством і владними структурами формальні правила, котрі набувають ролі норм, що мають правове значення. До них також належать інструменти й моделі, на основі яких відбувається прийняття рішень на різних рівнях управління економікою; а також структури, пов'язані з групами впливу, що мають прагматичні інтереси та керуються ресурсоорієнтованою поведінкою. Тому зміна інститутів порушує встановлену рівновагу, зачіпає чиїсь інтереси і т. п.

Зазвичай інститутам притаманні такі складові: мета існування (призначення правил); сфера застосування; функціональне наповнення; період часу до трансформації; витрати функціонування; ступінь відторгнення/прийняття норм; сприятливість до трансформації. Зміна одного параметра чинного

інституту відносно економічної системи загалом може мати серйозні макро-економічні наслідки, через що інституціональна економіка доволі тривалий час функціонуватиме за неефективними нормами. До останніх можна віднести інертність у реформуванні МВФ, ігнорування з його боку нових реалій, посилення могутності/значущості інших агентів (Китаю та інших держав), їх мотивації та інтересів. Наявність цих складових свідчить про певний ступінь дисфункціональності¹ інституціональної системи. Неефективні (дисфункціональні) інститути стають перешкодою на шляху поступального розвитку, й набуття системою нової динаміки можливе лише за умови їх відповідних модифікацій.

Кожна система чи інститут до певної міри піддані дисфункції. За якихось обставин або умов вона може поглиблюватися, вводячи систему в кризовий стан або роблячи інститут неефективним, що однак не означає його зникнення. Останній здатний функціонувати навіть в умовах глибокої дисфункції, тому центральною проблемою стає здійснення впливу на нього з метою зменшення дисфункціональності. Цієї мети можливо досягти за допомогою деліберативної політики, спрямованої на розв'язання дорадчих питань у інкрементальному режимі, з можливістю поступового поліпшення властивостей адаптації, що збільшить резерви реформування й удосконалення керованості системою, забезпечення її адаптивними властивостями (ефективністю).

У свою чергу, адаптивна ефективність означає здатність системи до зміни, набуття нових знань, стимулювання інновацій, протидії ризикам, готовність до усунення перешкод розвитку. Оптимізація або деформація економічних систем (функцій) є іманентним елементом господарської еволюції, що не можна не враховувати при розробленні економічної політики. Прийняті рішення повинні орієнтуватися не тільки на макроекономічні параметри та їх зміну, а й на якість функціонування окремих підсистем та інститутів.

Світова фінансова архітектура постійно збагачується за рахунок появи нових учасників, а останнім часом — здебільшого внаслідок інституційної активності Китаю. Сьогоднішній світовий устрій уже базується на багатополлярності, що виникла в результаті піднесення економік країн, що розвиваються (Індії, Бразилії й особливо Китаю), які почали відігравати визначальну роль у світовій торгівлі, інвестиціях і фінансовій сфері та з якими США й інші розвинуті держави повинні конкурувати та водночас співпрацювати. Зазначене започаткувало трансформацію глобальної фінансової архітектури. З огляду на це, до подальших завдань дослідження віднесено з'ясування причин, мотивації та гіпотетичних наслідків переформатування світового фінансового простору, а також надання рекомендацій органами виконавчої влади щодо можливостей для України внаслідок перспективного перебігу подій.

¹ Під дисфункцією розуміється порушення/розлад функцій будь-якого органа/елемента системи, економічного інституту, переважно якісного характеру.

Незадоволення функціонуванням чинних МФО спричинило ініціювання появи нових. Ідея створення паралельної глобальної фінансової структури — Азіатського банку інфраструктурних інвестицій — належить Китаю, меморандум про це підписано в жовтні 2014 р. у Пекіні. Статутний капітал банку становитиме 100 млрд дол. США, первісний акціонерний капітал — 50 млрд дол. Офіційним завданням АБІІ є інвестування спорудження інфраструктури в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, його штаб-квартира розташується в Пекіні. Капітал АБІІ має бути сформований до кінця 2015 р., а операції почнуть проводитися вже у 2016 р. Для порівняння: рішення про заснування МВФ і СБ було прийняте в середині 1944 р., а операції почали здійснюватися лише в 1947 р.

Членами АБІІ стали 57 країн, у т. ч. регіональними — Австралія, Азербайджан, Бангладеш, Бруней, Камбоджа, Китай, Грузія, Індія, Індонезія, Іран, Ізраїль, Йорданія, Казахстан, Республіка Корея, Кувейт, Киргизія, Лаос, Малайзія, Мальдіви, Монголія, М'янма, Непал, Оман, Пакистан, Філіппіни, Катар, Росія, Саудівська Аравія, Сінгапур, Шрі-Ланка, Таджикистан, Таїланд, Туреччина, ОАЕ, Узбекистан, В'єтнам; нерегіональними — Австрія, Бразилія, Великобританія, Данія, Єгипет, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ісландія, Італія, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Португалія, ПАР, Іспанія, Швеція, Швейцарія. Країнами-кандидатами на членство є Угорщина та Китайський Тайбей (Тайвань).

При поданні заявки на вступ Тайвань використав назву “Китайський Тайбей” (розглядається в контексті принципу “одна країна — дві системи”). Слід уточнити: республіка не є членом ООН, а також не може брати повноцінної участі в роботі таких організацій, як СБ або МВФ. Водночас ряд міжнародних структур, серед яких Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво, дозволили острову набути статусу учасника за умови використання політично нейтральної назви.

Створення нової установи означає істотне посилення тренду переформування інституціональної структури глобального фінансового простору та перегрупування центрів впливу всередині нього. Заклики США дотримуватися класичного формату фінансової інтеркомунікації в рамках СБ, МВФ і Азіатського банку розвитку (АБР) уже не знаходять підтримки. Рішення трьох європейських країн, близьких союзників, — Великобританії, Франції, Німеччини, а також Ізраїлю, Південної Кореї та Австралії про приєднання до засновників нового банку стало дошкульним ударом по позиціях і політиці США. Цьому особливо посприяла китайська дипломатія, оскільки саме участь багатьох промислово розвинутих країн підвищує значущість китайського проекту, а розміщення штаб-квартири банку в Пекіні — статус КНР.

Першою серед західних країн заявку на членство в АБІІ подала Великобританія. При цьому вона виходила не тільки з економічних, а й із геополітичних міркувань. Останнім часом у британсько-американських відносинах

констатується напруженість, спричинена, з одного боку, скороченням видатків Великобританії на оборону, частка котрих у ВВП країни найближчим часом може стати нижчою від встановлених НАТО 2 %. З другого боку, британський уряд демонструє прихильне ставлення до Китаю та стриманість у критиці за придушення демократичних протестів у Гонконгу (що суперечить лінії США), а прем'єр-міністр Д. Кемерон запевнив, що не має наміру продовжувати спілкування з Далай-ламою, духовним лідером Тибету, остання зустріч із яким у 2012 р. викликала бурхливу реакцію Китаю. Великобританія споконвіку проводила незалежну зовнішню політику й лише протягом останніх десятиліть опинилась у фарватері зовнішніх інтересів США, тож цілком імовірно, що тепер вона намагається вийти з-під американського впливу, а також сподівається на отримання китайських інвестицій.

Разом із тим не виключено, що напруженість у відносинах Великобританії та США — прихований хід задля набуття зсередини контролю над заснованим Китаєм банком і спроба від самого початку зробити його залежною й контрольованою Заходом структурою. Адже Великобританія бере участь у створенні банку та цілком спроможна контролювати стратегію його розвитку. Такий підхід є набагато ефективнішим за протистояння. Самі Сполучені Штати не можуть очолити зазначений процес, оскільки це суперечитиме інтересам СБ.

Єдиним надійним союзником США виявилась Японія. По-перше, вона, як і раніше, залишається форпостом Сполучених Штатів на Далекому Сході. По-друге, Китай є її конкурентом у Азіатському регіоні, а АБП суперничатиме з АБР, провідну роль у котрому відіграє Японія. АБР було створено в 1966 р., його статутний капітал налічує 50 млрд дол. США; має 48 регіональних (країни Азії) та 19 нерегіональних членів, у т. ч. США.

Одним із принципових питань функціонування АБП є квоти держав за обсягами капіталу й кількістю голосів. За попередніми даними, головним критерієм для розрахунку квот буде ВВП країни (можливо, з використанням деяких поправочних коефіцієнтів). Найбільшими акціонерами банку стали Китай, Індія та Росія, одержавши відповідно 26,06, 7,50 і 5,92 % голосів. Частка Німеччини становить 4,1 % — за рахунок внеску у статутний капітал 900 млн дол. США й надання кредитних гарантій на 2016—2019 рр. на суму 3,6 млрд дол.

Створення АБП детерміноване як економічними, так і політичними причинами. Проект банку став реакцією на кризу фінансових інститутів Бреттон-Вудської системи — внаслідок блокування з боку Сполучених Штатів їх реформування. Ця держава починає втрачати безроздільний контроль над МВФ і СБ через ослаблення позицій у світовій економіці та нарощування економічного потенціалу багатьох країн. Констатується також зменшення впливу інших МФО, контрольованих США. Наприклад, у квітні 2015 р. Росія заявила про відкликання з Міжнародної фінансової корпорації (МФК) 245 млн дол. внеску. МФК входить до Групи СБ і частка Сполучених Штатів у ній є

надзвичайно високою — понад 23 %. В умовах економічних санкцій цей підконтрольний США інститут припинив усі операції в РФ, отже, є ймовірність її виходу з нього.

Безперечно, Китай вплине на формування основних завдань, механізмів фінансування і стратегії АБП, однак не зможе визначати все на власний розсуд, адже доведеться зважати на позиції великої кількості країн. Причому з метою залучення якомога більшого числа учасників Китай навіть відмовився від обумовленого раніше права вето. Цими діями було наголошено на тому, що чинна міжнародна валютна система й інституції, котрі становлять її основу, не відповідають потребам сьогодишньої складної, багатополлярної глобальної економіки. Подібні наміри КНР змушують звернути увагу на спроможність США забезпечити належну ліквідність для підтримки міжнародної торгівлі й фінансів.

Нові реалії потребують якнайшвидшого перегляду квот країн-членів у капіталі й голосах, а Сполучені Штати затягують прийняття необхідних рішень. Це вже призвело до того, що під час кризи 2007—2009 рр. МВФ виявився нездатним надати ефективну допомогу країнам, котрі опинились у фінансовій скруті. Наприкінці 2010 р. Рада директорів МВФ прийняла рішення про подвоєння капіталу фонду та черговий, 14-й, перегляд квот країн-учасниць. Також було визнано необхідність зміни формули їх розрахунку — з метою точнішого відображення позицій країни-учасниці у світовій економіці (головним показником повинен стати ВВП). Але США п'ятий рік поспіль не ратифікують рішення, а ряд країн не може одержати справедливую частку в голосах Фонду. Особливо це стосується Китаю, ВВП якого, розрахований за паритетом купівельної спроможності (ПКС), у 2014 р. перевершив ВВП США (відповідно 18,1 і 17,3 трлн дол. [5]), унаслідок чого КНР стала першою економікою світу. Водночас квота Сполучених Штатів у МВФ становить 17,7 %, а Китаю — лише 4,2 %. США досі належить право вето по рішеннях Фонду (для чого необхідно щонайменше 15 % голосів). Через брак капіталу останній вдається до запозичення коштів країн-членів на поворотній і платній основі. За такою схемою Китай надав йому чималі кошти, але при цьому позбавлений можливості участі в прийнятті стратегічних рішень. Таке нерівноправне становище більше не влаштовує уряд країни. Недооціненими у МВФ є й позиції інших держав БРІКС. Аналогічна ситуація спостерігається у Світовому банку, де частка США в голосах становить 16,4 %, а Китаю — лише 2,8 %.

МВФ, який кожні п'ять років переглядає систему спеціальних прав запозичень (СПЗ), у листопаді 2015 р. повинен був прийняти остаточне рішення щодо включення юаня з 1 січня 2016 р. у число офіційних резервних валют поряд із долларом США, євро, фунтом стерлінгів та ієною. Однак 19 серпня 2015 р. Виконавча рада Фонду офіційно пролонгувала термін дії чинної системи СПЗ до 30 вересня 2016 р. Відмова від реформування МВФ поглибила

суперечності та продемонструвала небажання США ділитися домінуючим становищем із КНР, тим самим підштовхнувши останню до створення АБП¹.

Банк може стати серйозним конкурентом в Азіатському регіоні для СБ і МВФ, котрі перебувають під контролем Сполучених Штатів, та їхнього союзника Японії, а також АБР. Китай не влаштовує, що останній контролюється США і Японією, та розраховує в такий спосіб похитнути гегемонію західних фінансових інститутів. Через подібні фінансові установи точиться запекла боротьба за вплив у регіоні, й АБП став центральним питанням у двобої КНР і США за можливості визначення економічних і торговельних правил у Азії в найближчі десятиліття.

Постає питання про позиціонування АБП по відношенню до АБР, де домінує Японія, та визначення розбіжностей між ними. Сфера діяльності АБР є набагато ширшою порівняно з АБП — він також фінансує проекти у сфері охорони здоров'я, освіти, сільського господарства й охорони довкілля, тоді як АБП зосередиться на підтримці інфраструктурних проектів.

Створення АБП виходить за межі проблем міжнародних фінансів. Масове подання заявок західних країн на вступ до нового банку на тлі спротиву США свідчить про загальне послаблення політичного впливу цієї держави у світі та різке підвищення авторитету Китаю. АБП може генерувати масштабні зміни у світовому фінансовому й політичному порядку.

Економіка КНР належить до найбільших у світі, але ВВП на одну особу в цій країні в сім разів менше, ніж у Сполучених Штатах — відповідно 7593,9 і 54 629,5 дол. Зростаючий глобальний вплив Китай спрямовує на побудову нового економічного порядку, за якого долар США не домінуватиме, а також міжнародної валютної системи, котра уможливить використання для платежів та інвестицій кількох валют, що зменшить ризик і наслідки криз ліквідності та водночас усуне її залежність від економічних умов і суверенних інтересів будь-якої окремо взятої держави. Керівництво Китаю має на меті перетворення юаня на провідну грошову одиницю в новій валютній системі, котра представлятиме його не лише як рушія глобального економічного зростання, а й як одного з найбільших світових кредиторів.

І справді, КНР поряд із іншими системно значущими економіками (США, Великобританія, Японія та єврозона) є генератором тенденцій, що поширюються далеко за його межі. З 2009 р. реалізується низка політичних установок, спрямованих на стимулювання використання юаня в регіональній торгівлі та зниження його залежності від долара в міжнародних платежах. Проте збільшення ролі юаня в міжнародній валютній системі є тільки одним із кроків до офіційного закріплення багатополярного світового устрою. Китай також очолив рух за створення зазначених нових багатосторонніх інститутів. Наразі наголошується на тому, що

¹ 30 листопада 2015 р. МВФ включив юань у список резервних валют.

чинна міжнародна валютна система та її базові інституції не відповідають потребам сучасної складної, багатополярної глобальної економіки.

Фінансова міць КНР неухильно зростає (золотовалютні резерви країни у 2011 р. становили 3,25 трлн дол., у 2012 р. — 3,39, у 2013 р. — 3,88, у 2014 р. — 3,90 трлн дол. [6]), що забезпечується за рахунок стійкого позитивного зовнішньоторговельного балансу та припливу іноземного капіталу. Більша частина активів розміщена в іноземній валюті — казначейських облігаціях США, причому попри їх низьку прибутковість. Це пов'язано з монетарною політикою країни: саме низький курс юаня забезпечує конкурентоспроможність китайським промисловим товарам на експортних ринках. Між тим і для США інвестиції КНР у американські бонди мали вирішальне значення для подолання подвійного дефіциту — бюджету й сальдо поточних операцій, підтримуючи до того ж гегемонію долара в міжнародній торгівлі.

Парадоксом є те, що, незважаючи на набагато менші доходи на одну особу, КНР надає Сполученим Штатам дешевий кредит. Китайські працівники не лише постачають дешеві товари, а й спрямовують туди частину заощаджень, підтримуючи тим самим високий рівень життя. Подібна ситуація не влаштовує обидві країни, котрі шукають шляхи виходу із взаємозалежного становища.

Оскільки ініціатива створення АБП (та Нового банку розвитку БРІКС, про який ітиметься далі) належить Китаю, постає потреба у з'ясуванні цілей/мотивацій останнього. До них належать:

По-перше, збільшення впливу на міжнародній арені, участі в розв'язанні глобальних проблем, протидії диктату розвинутих країн, передусім США. Варто усвідомити, що Китай у змозі надати (й надає) фінансові ресурси таким давно сформованим інститутам, як Світовий банк або Азіатський банк розвитку, але в цьому випадку не може впливати на напрями використання коштів. Заявлені реформи в установах Бреттон-Вудської системи передбачали делегування більших повноважень щодо прийняття рішень країнам, що розвиваються, та з перехідною економікою. Зволікання з проведенням реформ підштовхнуло КНР до заснування альтернативних інститутів.

По-друге, визнання юаня офіційною резервною валютою МВФ. Включення юаня в кошик СПЗ є великою мірою політичним кроком. За 46-річну історію існування (з 1969 р.) СПЗ рідко перебували в полі пильної уваги, у глобальній фінансовій системі вони здебільшого відіграють неявну роль. Технічно СПЗ — це міжнародний резервний актив, що допомагає підтримувати баланс між країнами з великими зовнішніми зобов'язаннями й тими, які зазнають інтенсивного припливу коштів, та на практиці є інструментом другорядним, оскільки для покриття зобов'язань країни переважно покладаються на ринки капіталу й тверді валюти.

Включення юаня в кошик валют, що формують вартість СПЗ, стало серйозним рішенням, оскільки в такому разі юань буде фактично визнано

резервною валютою, незважаючи на масовий контроль руху капіталів у Китаї. У результаті, з одного боку, юань автоматично не перетвориться на суперника долара та не замінить його впродовж тривалого часу, а з другого — дасть символічний поштовх посиленню його міжнародної позиції, крім того, держави впевненіше зможуть додавати його до своїх валютних резервів.

Для того щоб валюта стала частиною СПЗ, повинні задовольнятися дві умови: країна походження має бути крупним експортером, а сама валюта — перебувати у вільному використанні. Безперечно, Китай відповідає першій умові: у 2014 р. він очолив список світових експортерів з обсягом 2,5 трлн дол., що становить близько 10 % глобального експорту (23,4 трлн дол. [7, с. 18]), обійшовши США (1,5 трлн дол.) і тим більше Японію й Великобританію (відповідно 0,7 і 0,5 трлн дол. [8]).

Стосовно виконання другої умови слід зауважити: якщо вільне використання розуміти як вільну конвертацію, то юань їй не відповідає. У Китаї встановлені обмеження на кількість готівки, котру його резиденти можуть вивезти з країни; для ввезення великих сум коштів міжнародні компанії змушені проходити багато формальних процедур; іноземцям сформульовано жорсткі квоти на інвестиції в ринки капіталу.

КНР здійснює переорієнтацію економіки з внутрішнього попиту на відкриття ринку капіталу для зовнішніх інвесторів, що є обов'язковим кроком для перетворення юаня на одну з резервних валют світу. Важливу роль у цьому процесі відіграє надання квот на купівлю китайських активів. Квоти RQFII (Renminbi Qualified Institutional Investor) видаються з 2011 р. і дають змогу банкам та іноземним керівним компаніям інвестувати наявні в них юані в цінні папери континентального Китаю. Фінансові регулятори встановлюють розмір квоти для кожної країни окремо, після чого там визначаються індивідуальні ліміти для регульованих банків і керівних компаній.

Спочатку квоти видавалися сусіднім країнам. Першу й дотепер найбільшу квоту, на 270 млрд юанів, наприкінці 2011 р. одержав Гонконг, у січні 2013 р., на 100 млрд — Тайвань, згодом, на 50 млрд юанів — Сінгапур. У 2014 р. першою з європейських країн квоту отримала Великобританія — 80 млрд юанів, після чого в січні 2014 р. британська влада надала квоту в розмірі 3 млрд юанів найбільшій інвестиційній компанії “Ashmore Group” (70 млрд дол. активів під управлінням), котра спеціалізується на інвестуванні на ринках, що розвиваються. Таку саму квоту одержали Франція, Німеччина й Південна Корея, по 50 млрд — Канада та Австралія, 30 млрд — Катар і 100 млрд — Тайвань. У 2015 р. квоти по 50 млрд були надані Швейцарії, Люксембургу, Чилі й Угорщині. Найбільша з усіх квот — у Гонконгу, загальний обсяг програми становить 970 млрд юанів [9; 10].

Проте за вимогами МВФ вільне використання передбачає широке залучення валюти до міжнародних трансакцій і торговельних операцій на глобальних ринках. Вільна конвертація допомагає валюті відповідати цим

стандартам, але ця умова не є обов'язковою. У теорії критерії оцінки повинні бути чітко окреслені. Згідно з критеріями МВФ, юань не кореспондує валютам СПЗ: у 2014 р. він посів 7-е місце серед валют у офіційних резервних активах країн, 8-е — серед валют, часто використовуваних у операціях із міжнародними борговими паперами й транскордонними платежами, та 11-е — на глобальних спотових ринках.

Однак із погляду траєкторії руху, а не поточного стану, аргументація щодо включення юаня в СПЗ виглядатиме переконливішою. Останніми роками його міжнародне використання швидко зростає, попри низький вихідний показник. Так, у 2013 р. юань становив 0,7 % офіційних резервних активів країн, а в 2014 р. — уже 1,1 %. На сьогодні в юанях номіновано близько 0,6 % міжнародних боргових паперів (у 2010 р. — лише 0,1 %), проводиться 1 % транскордонних платежів (у 2012 р. — 0,2 %). Торгівля китайською валютою на міжнародних спотових ринках демонструє подібне зростання: у 2013 р. її включали 0,8 % валютних трансакцій на глобальних ринках (у 2010 р. — 0,3 %) [11]. Наведені дані свідчать, що юань, по суті, близький до статусу резервної валюти, й політичний аргумент тут може стати вирішальним.

Реалізація стратегії посилення юаня в міжнародній валютній системі матиме як позитивні, так і негативні наслідки. Він закономірно приречений стати світовою резервною валютою, але монетарна інтернаціоналізація крім очевидних переваг генерує й низку проблем — потенційних загроз стабільності КНР. Глобальна роль китайської економіки, безумовно, стане великим досягненням, проте цього не достатньо для забезпечення провідних позицій національної валюти. Необхідно створити відповідні інститути, численні фінансові структури, здатні, з одного боку, обслуговувати функціонування китайської валюти у світових масштабах, з другого — виступати інструментом розв'язання нагальних проблем, а отже, бути підконтрольними Китаю.

По-третє, перехід від експортоорієнтованої моделі економіки до зростання внутрішнього споживання (й попиту) та збільшення якісної участі у світовій торгівлі. Останнє вимагає інвестування будівництва інфраструктури окремих країн, що, у свою чергу, може реально сприяти експорту КНР, а також стимулювати потреби у відповідних фінансових інститутах. Створення належних фінансових структур підготує систему й платформу для майбутніх глобальних розрахунків, фінансування, запасів і торгівлі в юанях. Стосовно інфраструктури в Азії (й не тільки) китайські компанії демонструють високу конкурентоспроможність незалежно від джерел фінансування проектів. Причому останнім часом ідеться не лише про будівництво, а й про обслуговування та управління об'єктами інфраструктури. Тепер до цього цілком може додатись і їх фінансування, що приведе до наступного етапу інтернаціоналізації китайської валюти — від торговельних розрахунків до формування резервів.

По-четверте, пошук нових сфер для зростаючих золотовалютних резервів.

Наведені мотивації генерують посилення нових стратегічних ініціатив країни та її прагнення до нарощування глобального впливу. Проте Китаю ще бракує досвіду в створенні великих міжнародних організацій, досягненні компромісів і політичній діяльності з багатьма зацікавленими учасниками. Управлінська структура АБП продумана не до кінця, але приєднання до проєкту 57 країн відбулося не через непевні інвестиційні перспективи, а заради усвідомлення можливостей банку перевершити фінансові інститути, створені США.

Наступним конкретним свідченням амбітних намірів Китаю є створення за участі Росії, Індії, Бразилії й ПАР ще однієї установи — Нового банку розвитку БРІКС (New Development Bank BRICS). Його статутний капітал, як і АБП, становитиме 100 млрд дол. Декларація про створення НБР була підписана країнами-учасниками організації за підсумками саміту в м. Форталезі, Бразилія, що проходив 15—17 липня 2014 р. Банк здебільшого спеціалізуватиметься на інфраструктурних проєктах у країнах БРІКС. Також було сформовано пул валютних резервів (як конкурент МВФ). Штаб-квартира НБР буде розташована в Шанхаї, а першим президентом стане мешканець Індії [12].

Країни БРІКС прагнуть забезпечити можливість самостійного фінансування великих інфраструктурних проєктів та з 2012 р. ведуть переговори щодо створення механізмів незалежного фінансування й стабілізації — пулу умовних валютних резервів (Contingent Reserve Arrangement, CRA) і НБР. Перший буде стабілізаційним фондом для п'яти засновників, другий — банком для фінансування інвестиційних проєктів. Слід наголосити, що країни БРІКС гостро потребують зовнішнього фінансування: ПАР потерпає від негативної динаміки ВВП; у Індії не подолана проблема крайньої бідності; в Бразилії спостерігається істотне зростання бюджетного дефіциту та уповільнення темпів економічного розвитку. Але найбільше за темпами динаміки ВВП відрізняються РФ і КНР: якщо російська економіка цього року перебуває в стагнації й у кращому разі покаже приріст 0,5 %, то китайська навіть після певного уповільнення може розраховувати принаймні на 7 %.

Незважаючи на низку розбіжностей, БРІКС поєднує три основних фактори:

- 1) збільшення ролі в глобальній економіці як спільно, так і за рахунок Китаю;
- 2) розчарування станом світової монетарної системи, де домінують західні країни;
- 3) невдоволення відсутністю глобальних дієвих рішень із боку Заходу, що стало особливо очевидним після фінансової кризи.

У країн БРІКС мало спільного в плані ментальності, культури, мови або історії, до того ж останнім часом вони стикнулися з низкою серйозних

економічних проблем. Однак створення банку, а також стабілізаційного валютного фонду відбиває їхнє дедалі більше прагнення мінімізувати вплив МФО. Досягненню цієї мети слугують і різні багато- й двосторонні домовленості, зокрема щодо розрахунків у національних валютах. Останній саміт БРІКС (липень 2015 р.) засвідчив посилення фрагментації глобальної фінансової системи, що має спонукати західні держави до якнайшвидшого, глибокого реформування міжнародної монетарної системи з урахуванням світових реалій.

Хоча CRA і НБР перебувають у зародковому стані, вони являють собою першу потенційну альтернативу вже зазначеним джерелам фондування. Чіангмайська ініціатива, що почасти надихнула на формування CRA, не виконує цю роль, оскільки участь Японії й Південної Кореї — близьких союзників США — на практиці гальмує її реалізацію.

Початковий капітал CRA — 100 млрд дол. США. Внесок Китаю становитиме 41 млрд дол., Бразилії, Росії та Індії — по 18 млрд, а ПАР — 5 млрд дол. Ідеться про віртуальний пул резервів, за рахунок якого всі п'ять країн-учасниць зобов'язуються надавати взаємну підтримку в разі виникнення проблем із платіжним балансом. Термін “умовні кошти” відображає факт, що в прийнятій моделі частки ресурсів, позначені кожною з п'яти країн, зберігаються у складі їхніх валютних резервів, а їх активація відбуватиметься лише за потреби в підтримці платіжного балансу. Обмеження в доступі до ресурсів CRA визначаються для кожної країни залежно від індивідуальних внесків, помножених на коефіцієнт. Для Китаю він становить 0,5, для Бразилії, Індії й Росії — 1, для ПАР — 2. Підтримка може здійснюватися за рахунок безпосереднього надання коштів або у вигляді запобіжних заходів при появі потенційного тиску на платіжний баланс.

НБР займатиметься фінансуванням проектів у сфері інфраструктури та стійкого розвитку не тільки в регіоні БРІКС, а й у інших країнах, що розвиваються. Передплатний капітал становитиме 50 млрд дол. (статутний — 100 млрд) та однаковими частинами (по 10 млрд дол.) буде розподілений між засновниками, котрі в такий спосіб здобудуть рівне право голосу [13]. Банк і валютний пул створюють підґрунтя для координації макроекономічної політики, націленої на зменшення залежності країн БРІКС від фінансової політики західних держав. Пул покликаний стати свого роду страховим інструментом, що призначений для спільного реагування на перепади фінансової кон'юнктури. НБР відкритий для участі інших держав, при цьому розвинуті країни мають право бути партнерами, але не позичальниками; водночас країни, що розвиваються, можуть бути як членами, так і одержувачами коштів. Країни БРІКС зберігають за собою принаймні 55 % загального числа голосів, а на розвинуті країни їх припадатиме щонайбільше 20 %. Навіть не будучи членами НБР, країни, що розвиваються, зможуть брати позики або виконувати інші банківські операції на умовах, визначених Радою керуючих.

Разом із тим поки що не можна й зарано говорити про пряме суперництво НБР із МВФ чи СБ. Процес може розтягтися на багато років. Сподівання на те, що НБР і пул умовних валютних резервів забезпечать незалежність країн-учасниць від фінансової політики західних держав є ілюзією. Пул валютних резервів за умови продовження стагнації буде використано за півроку, максимум за рік. Сам НБР із капіталом 100 млрд дол. (підкреслимо, доларів США, а не особливої розрахункової одиниці БРІКС) не можна протиставити МВФ і СБ. Адже це неспівмірна величина в глобальних масштабах: тільки борг Сполучених Штатів сягає 18 трлн дол., фінансова бульбашка за ймовірно фіксованими борговими зобов'язаннями — принаймні 600 трлн дол., а світовий ВВП — лишень 87,25 трлн дол. (2013 р.), тобто в дев'ять разів менше. Порівнюючи ці цифри, можна збагнути, що НБР у глобальній економіці, образно кажучи, є випадковою піщинкою. Але в будь-якому разі його створення є свідченням еволюції, початку нового етапу розвитку глобальної фінансової системи.

При створенні Нового банку розвитку БРІКС також не було враховано фактори, які зводять нанівець іміджеве й політичне значення події. Основна проблема полягає в тому, що НБР проводитиме всі фінансові операції в доларах США. Гегемонія цієї валюти обмежує можливості економік країн — учасниць БРІКС, що, у свою чергу, сприятиме зміцненню МВФ і СБ. Окрім того, не зрозуміло, під які мегапроекти створено банк: конкретні розробки поки що відсутні, а сам НБР цілком може стати інструментом для бюрократії держав БРІКС. Стабілізаційний фонд може бути використаний для надання допомоги Росії, але при цьому не забезпечить виходу за межі доларової системи, оскільки долар США буде валютою розвитку. До інших риторичних питань можна віднести такі: яка держава — учасниця БРІКС виграє більше від створення НБР? Чи стане він інструментом для проникнення Росії на ринки країн, що розвиваються? Між тим, як і в ситуації з Шанхайською організацією співробітництва, цілком імовірно, що основними бенефіціарами НБР стануть Китай і частково Індія.

Водночас доцільно звернути увагу на ускладнення, що виникли в переговорному процесі щодо CRA і НБР у 2012—2014 рр., оскільки є імовірність прецеденту на стадії реалізації. У випадку CRA, обов'язок з координації якого від самого початку був покладений на Бразилію, головною проблемою став спротив центрального банку цієї країни, котрий, побоюючись потенційних збитків унаслідок ризикових операцій, прагнув загальмувати й послабити ініціативу. Згодом протидія зменшилася завдяки рішучій позиції президента Бразилії щодо просування ініціативи та консолідації CRA як організації, що супроводжується низкою гарантій [13].

При розробленні основних параметрів і розподілі ключових посад НБР інтереси Бразилії також не були належним чином враховані. Китаю дісталася

штаб-квартира, Індії — президентство в банку, Росії — головування в Раді керуючих, а Бразилії — лише в Раді директорів. З огляду на це, підтверджується ризик, що НБР стане переважно азіатським банком із домінуванням Китаю та Індії, тоді як іншим країнам БРІКС відведена другорядна роль.

Росія розглядає НБР як можливе джерело фінансової допомоги ряду державних компаній, до яких застосовані санкції з боку Заходу, та ймовірного фондування установ, що претендують на кошти Фонду національного добробуту. Крім того, потребують масштабних вкладень інфраструктурні проекти на Далекому Сході й у Сибіру, будівництво газопроводу “Турецький потік”, на що неможливо отримати кошти Світового банку, котрий контролюється США і ЄС. Уряд РФ уже висунув пропозицію про створення енергетичної асоціації всередині блоку БРІКС та в разі успіху стане головним постачальником енергоносіїв у рамках асоціації, при цьому розрахунки здійснюватимуться в будь-якій іншій валюті замість долара.

На кошти НБР дуже розраховує й ПАР у зв’язку з необлаштованістю інфраструктури Африканського континенту. ПАР неодноразово піддівала критиці МВФ і СБ за повільне прийняття рішень щодо питань, котрі вимагають швидкого реагування.

Отже, світова інституціональна інфраструктура потребує невідкладного реформування, між тим активність Китаю й далі зростає. Останнє ще раз підтверджується поданням країни 23 жовтня 2015 р. офіційної заявки на набуття членства в ЄБРР. У разі завершення процесу неминуче посиляться зв’язки між Європою та другою за величиною економікою світу. Крім того, членство КНР у ЄБРР відкриє новий канал інвестицій для фінансування китайських проектів розвитку інфраструктури та інших галузей [14].

Резюмуючи, можна сформулювати ряд висновків.

1. Трансформація контролю над глобальними фінансовими потоками від США та інших розвинутих країн до нових банків розвитку й фондів у Пекіні або Шанхаї — вже факт. Сполучені Штати втрачають можливість впливу на внутрішню політику інших країн за допомогою фінансових інститутів. У світі з’являються організації, готові надавати допомогу без нав’язування власних стандартів. Уряди багатьох держав усвідомлюють необхідність пошуку альтернативи Вашингтонському консенсусу, що дасть змогу збільшити можливості розвитку через створення потенційних джерел фінансування.

2. Економічна могутність Китаю й та обставина, що вже половина обсягу промислового виробництва у світі припадає на країни, які розвиваються, зумовлюють потребу в новій глобальній економічній архітектурі. Не виключено, що Китай починає “валютну війну”, котра здатна применшити значимість американського долара та позбавити США статусу супердержави.

3. Відповідь на питання, чи буде новий порядок, на побудову котрого націлений Китай, відкритим і правовим, можна одержати тільки в разі залучення

цієї країни до дієвого реформування глобального управління, а не стаючи на заваді здійсненню будь-яких змін.

4. Кредитування з боку Азіатського банку інфраструктурних інвестицій або (особливо) Китаю уможлиблює надання так званих зв'язаних кредитів (на базі китайської робочої сили й техніки та без використання місцевого компонента), що істотно зменшить обсяг доданої вартості, а отже, надходжень до бюджету. Крім того, в міжнародному кредитуванні Китай практикує модель “технології в обмін на інвестиції/кредити” або модель “кредити в обмін на сільськогосподарські угіддя”. У рамках першої існує величезний інтерес до таких підприємств, як Харківське державне авіаційне виробниче підприємство (колишній Харківський авіаційний завод), АТ “Мотор Січ” та ДП “Антонов”. Застосування другої моделі теж загрожує використанням насамперед китайських аграріїв і виснаженням родючих чорноземів.

5. Україні не варто розраховувати на альтернативні джерела фінансування, оскільки налагодження зв'язків із новими інституціями погіршить взаємини з головними кредиторами та США. У рамках Нового банку розвитку БРІКС є імовірність появи антиукраїнського лобі в особі Росії.

Список використаних джерел

1. Declaration Summit on Financial Markets and the World Economy. — November 15, 2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://g20.org/wp-content/uploads/2014/12/Washington_Declaration_0.pdf.
2. Lessons of the Financial Crisis for Future Regulation of Financial Institutions and Markets and for Liquidity Management. — February 4, 2009 / IMF [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/020409.pdf>.
3. *Kindleberger C. P.* The World in Depression, 1929-1939 / C. P. Kindleberger. — University of California Press, 1973. — 355 p.
4. *Gilpin R.* The Political Economy of International Relations / R. Gilpin. — Princeton : Princeton University Press, 1987. — 472 p.
5. World Economic Outlook Database, October 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/download.aspx>.
6. Total reserves (includes gold, current US\$) / The World Bank [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD?page=1>.
7. World Investment Report 2015. Reforming International Investment Governance. — N. Y. : Geneva : United Nations, 2015. — 253 p.
8. Central Intelligence Agency. The World Factbook [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html>.
9. QFII Quota Raised to USD 150 billion and RQFII Pilot Expanded in Singapore and London [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.china.org.cn/business/2013-07/13/content_29411337.htm.
10. Internationalization of the renminbi [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Internationalization_of_the_renminbi.
11. China Knocks on the Reserve-currency Door // The Economist. — 2015. — Aug. 5 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2015/08/yuan-and-sdr>.
12. Agreement on the New Development Bank. — Fortaleza, July 15 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://brics6.itamaraty.gov.br/media2/press-releases/219-agreement-on-the-new-development-bank-fortaleza-july-15>.

13. BRICS: um novo fundo monetario e um novo banco de desenvolvimento [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cartamaior.com.br/?/-Editoria/Economia/Brics-um-novo-fundo-monetario-e-um-novo-banco-de-desenvolvimento/7/32930>.

14. Wheatley J. China Applies to Join EBRD to Build Ties with Europe / J. Wheatley // The Financial Times. — 2015. — Oct. 25.

References

1. Declaration Summit on Financial Markets and the World Economy. (2008, November 15). *g20.org*. Retrieved from https://g20.org/wp-content/uploads/2014/12/Washington_Declaration_0.pdf.

2. IMF. (2009, February 4). *Lessons of the Financial Crisis for Future Regulation of Financial Institutions and Markets and for Liquidity Management*. Retrieved from <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/020409.pdf>.

3. Kindleberger, C. P. (1973). *The World in Depression, 1929-1939*. University of California Press.

4. Gilpin, R. (1987). *The Political Economy of International Relations*. Princeton : Princeton University Press.

5. IMF. (2015, October). *World Economic Outlook Database*. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/download.aspx>.

6. The World Bank. (n. d.). *Total reserves (includes gold, current US\$)*. Retrieved from <http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD?page=1>.

7. United Nations. (2015). *World Investment Report 2015. Reforming International Investment Governance*. N. Y., Geneva: Author.

8. Central Intelligence Agency. (n. d.). *The World Factbook*. Retrieved from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html>.

9. QFII Quota Raised to USD 150 billion and RQFII Pilot Expanded in Singapore and London. (2013, July 13). [www.china.org.cn](http://www.china.org.cn/business/2013-07/13/content_29411337.htm). Retrieved from http://www.china.org.cn/business/2013-07/13/content_29411337.htm.

10. Internationalization of the renminbi. (n. d.). [en.wikipedia.org](https://en.wikipedia.org/wiki/Internationalization_of_the_renminbi). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Internationalization_of_the_renminbi.

11. China Knocks on the Reserve-currency Door. (2015, August 5). *The Economist*. Retrieved from <http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2015/08/yuan-and-sdr>.

12. BRICS. (n. d.). *Agreement on the New Development Bank — Fortaleza, July 15*. Retrieved from <http://brics6.itamaraty.gov.br/media2/press-releases/219-agreement-on-the-new-development-bank-fortaleza-july-15>.

13. BRICS: um novo fundo monetario e um novo banco de desenvolvimento. (n. d.). *Carta Maior*. Retrieved from <http://cartamaior.com.br/?/-Editoria/Economia/Brics-um-novo-fundo-monetario-e-um-novo-banco-de-desenvolvimento/7/32930>.

14. Wheatley, J. (2015, October 25). China Applies to Join EBRD to Build Ties with Europe. *The Financial Times*.